

თვითდასახელება როგორც ქართული იდენტობის მარკერი

ავტორი: მარიამ ჩხარტიშვილი

გამოცემის 2006

წელი:

Source: თბილისი: მემატიანე (2006), გვ. 204-21

Subjects: ქართული წყაროთმცოდნეობა XI (რედ. გ. ალასანია)

განყოფილება შუა საუკუნეების საქართველოს ისტორიის და წყაროთმცოდნეობის განყოფილება

By: მამუკა დუმბაძე

საყოველთაოდ არის გაზიარებული აზრი იმის შესახებ, რომ თვითდასახელება კოლექტიური იდენტობის უმთავრესი მარკერია. სახეობრივად და, ამიტომაც საკმაოდ შთამბეჭდავად, საუბრობს ამ საკითხზე თანამედროვე ბრიტანელი მეცნიერი, აღიარებული სპეციალისტი ეთნიკურობისა და ნაციონალიზმის კვლევის დარგში, ე.დ.სმითი: „კოლექტიური სახელი ეთნიკური ერთობის უტყუარი ნიშანი და ემბლემა, რომლის მეშვეობით ეთნიკური ერთობა თავს გარეშეთაგან მიჯნავს და რომელშიც საკუთარი არსის იმგვარ შეჯამებას ახდენს, თითქოს სახელში მდგომარეობდეს მისი არსებობის მაგიურობა და გადარჩენის გარანტია. კოლექტიურ სახელს თილისმის მსგავსი მისტიკური კონოტაცია აქვს“.^[1]

სმითი აქ ეხება კონკრეტულად ეთნიკურ იდენტობას, მაგრამ ასეთივეა მისი დამოკიდებულება საკითხისადმი ნაციონალური იდენტობის შემთხვევაშიც. ამასთან, თვითდასახელება არის ეთნიკური ერთობების (სმითის ტერმინოლოგიით, ეთნიკების) და ნაციონალური ერთობების (ნაციების) დამახასიათებელი უმთავრესი საერთო ნიშანი: „მე ნაციას განვსაზღვრავ, როგორც ადამიანთა თვითდასახელების მქონე ერთობას, რომელსაც უკავია სამშობლო მიწა და რომელსაც აქვს საერთო მითები და საზიარო ისტორია, საერთო საჯარო კულტურა, ერთიანი ეკონომიკა და ყველა წევრისათვის საერთო უფლებამოვალეობანი. თავის მხრივ, ეთნიკე შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ადამიანთა თვითდასახელების მქონე ერთობა, რომელიც დაკავშირებულია სამშობლო მიწასთან, აქვს საერთო მითები წინაპართა შესახებ, საზიარო მახსოვრობა, საზიარო კულტურის ერთი ან მეტი ელემენტი და გარკვეული ხარისხის სოლიდარობა ელიტის შიგნით მაინც“.^[2]

კოლექტიური კულტურული იდენტობის განსაზღვრისათვის თვითდასახელების მნიშვნელობას არც საბჭოური სოციოლოგია უარყოფდა, პირიქით, ეთნონიმს მიიჩნევდა ეთნოსის უმთავრეს ნიშნად, რომელშიც აისახება კოლექტივის თვითცნობიერება^[3] კოლექტივის თვითდასახელება არეკლავს კოლექტივის წევრების მიერ ერთად ყოფნის, კოლექტივში მათი შეჭიდულობის რაობის განცდას. იგი ასოციაციას აღგვიძრავს ინდივიდის ეგოკონცეფციასთან. თვითდასახელება კოლექტიური პერცეპციების გამოხატულებაა და ამის გამო, ფაქტობრივ, კოლექტივის ისტორიის გასაღებს წარმოადგენს.

კოლექტივი, რომელსაც პირადად მე თავს მივაკუთვნებ (ისევე როგორც, ალბათ, ჩემ მკითხველთა უმრავლესობა), იწოდება საქართველოდ (საქართველო – ეს სიტყვა პირველ რიგში სწორედ კოლექტივს ნიშნავს. მორფოლოგიურად იგი ანალოგიურია სიტყვებისა სამმო, სანათესაო და ა.შ. ამას განვმარტავ იმიტომ, რომ დღეს ამ სიტყვის ქვეყნისა და სახელმწიფოს მნიშვნელობით გამოყენებას ვართ ჩვეულები). საქართველო-კოლექტივის ინდივიდუალურ წევრს ეწოდება ქართველი. საქართველო ნიშნავს ქართველთა ერთობლიობას, ქართველების კრებულს. ამ უკანასკნელი ტერმინის ანალიზით ვაპირებ დავიწყო წინამდებარე გამოკვლევა.

რასაკვირველია, ქართველოლოგთა შორის მე არა ვარ პირველი, ვისაც დღემდე ტერმინ ქართველისადმი ინტერესი გამოუჩენია. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ინტერესმა თავისი შედეგი გამოიღო რამდენიმე საგულისხმო კონკრეტული ფაქტის დაფიქსირებით, აღნიშნული ტერმინის ისტორიის რეკონსტრუქცია არ შეიძლება დასრულებულად ჩაითვალოს. ამის მიზეზები ორგვარია. სუბიექტურ ფაქტორებთან ერთად ხარვეზიანი ისტორიული პრაქტიკის

მიზეზი ქართველ მკვლევართა უმრავლესობის მიერ მომარჯვებული მეთოდოლოგიაა: მარქსისტული სოციოლოგია და, მით უმეტეს, მისი საბჭოური ვარიანტი, რთული ისტორიული პროცესების ადეკვატური აღწერის საშუალებას არ იძლევა.

ამ უკანასკნელ მიზეზს ობიექტური მხოლოდ პირობითად შეიძლება ეწოდოს. მარქსიზმის გამოყენება აღარაა ქართველი ისტორიკოსებისათვის ფატალური აუცილებლობა. სურვილის შემთხვევაში მათ უკვე მრავალი წელია შეუძლიათ ამ მეთოდოლოგიას ალტერნატივა მოუძებნონ განსხვავებით იმ მეცნიერთაგან, რომლებიც წარსულში ქართველთა ეთნოგენეზის, ქართველი ერის ჩამოყალიბების და თვითდასახელების პრობლემებზე მუშაობდნენ. დახვეწილი მეთოდოლოგიური ინსტრუმენტარიუმისათვის ზრუნვა ძალიან არსებითია (ამას მინდა საგანგებოდ გავუსვა ხაზი), როცა ვეხებით ისეთ რთულ ფენომენს, როგორცაა კოლექტიური იდენტობა.

რა თქმა უნდა, არცერთი თანამედროვე ქართველი ისტორიკოსი (შესაძლო ორიოდ გამოიხატოს გარდა), არ აღიარებს (ალბათ, ვერც აცნობიერებს), რომ მარქსისტია. უმეტესობა საერთოდ გაურბის მეთოდოლოგიურ საკითხებზე მსჯელობას; ზოგი, მართალია, აკრიტიკებს მარქსისტული ისტორიოგრაფიის ცალკეულ დასკვნებს, მაგრამ, ვინაიდან არც პირველნი და არც მეორენი არ იყენებენ (არ იცნობენ?) არავითარ სხვა მეთოდოლოგიას, მაინც რჩებიან მარქსისტული სოციოლოგიის (უფრო ზუსტად, როგორც ვთქვი, მისი საბჭოური ვერსიის) ტყვეობაში.

მე გადავწყვიტე ტერმინ ქართველის კვლევისას ამოვიდე ეთნოსიმბოლისტური მიდგომიდან. ამიტომ, ვიდრე კონკრეტული ფაქტების ანალიზს შევუდგებოდე, აუცილებელია აღნიშნული მიდგომის მოკლედ დახასიათება.

ეთნოსიმბოლიზმის ერთ-ერთი ფუძემდებელი უკვე ხსენებული ენტონი დ. სმითია. ამ მიდგომის ძირითადი დებულებების გადმოცემისას მე სწორედ აღნიშნულ მკვლევარს დავეყრდნობი, მით უმეტეს, რომ მისი ბოლოდროინდელი გამოკვლევა უკვე ქართულადაც არსებობს და ზემოთ დასახელებული წიგნის მეშვეობით მკითხველს თავადაც შეუძლია უფრო დეტალურად გაერკვეს საკითხში.

სმითის მიხედვით, ეთნიკური და ნაციონალური იდენტობები კოლექტიური კულტურული იდენტობების მოდელს წარმოადგენენ. მათ შორის არის მსგავსებაც და განსხვავებაც. ეთნიკ უფრო ზოგადია, ნაცია უფრო სპეციფიკური შემთხვევაა; აუცილებლობით ნაცია არ წარმოადგენს ეთნიკს პოლიტიკურ ფორმას. მთავარი, რაც ნაციას ეთნიკსაგან განასხვავებს, არის საჯარო კულტურა, რომელიც გამსჭვალავს კოლექტივის წევრთა უმეტესობას სახელმწიფოებრივი სტანდარტიზებული განათლების სისტემისა და სახელმწიფოებრივი ინსტიტუციების მეშვეობით, მაშინ, როცა ეთნიკების შემთხვევაში კულტურა შეიძლება ცირკულირებდეს მოსახლეობის მხოლოდ გარკვეული სეგმენტის შიგნით. სმითს მოცემული აქვს ნაციებისა და ეთნიკების დამახასიათებელი არსებითი ნიშნების სოლიდური ნუსხა. მიუხედავად ამისა, იგი აღნიშნავს, რომ პრაქტიკაში ეთნიკებსა და ნაციებს შორის მკაფიო გამიჯნავი ხაზის გავლება არცთუ იოლია. თუმცა, ანალიზისათვის, აზრობრივად ეს ხაზი მაინც გვჭირდება. ნაციები ეთნიკების საფუძველზე წარმოიშობა; ეს ყველა ეპოქაში შეიძლება მოხდეს. მაგრამ ნაციების გაჩენა მაინც უფრო მოდერნული ეპოქისათვისაა დამახასიათებელი, რადგან ნამდვილი საჯარო კულტურის ტიპი მხოლოდ ამ ეპოქაში ჩნდება. სახელმწიფოც იმდენად არის ნაციის ატრიბუტი, რამდენადაც სტანდარტიზებულ კულტურას უზრუნველყოფს. მაგრამ საინტერესო ისაა, რომ სმითის აზრით, ეთნიკები და ნაციები ერთმანეთის მიმართ არ წარმოადგენენ ევოლუციურ მწკრივებს. ისინი, როგორც ვთქვი, შეიძლება ურთიერთის განგრძობადობად მოგვევლინონ, მაგრამ ამასთანავე პარალელურადაც არსებობდნენ. ისინი არც შეუქცევადნი არიან. კოლექტიური კულტურული იდენტობების ისტორიული განვითარების სინთეზის უკეთ აღწერისათვის სმითს სხვა ცნებებიც შემოაქვს. ესენია ეთნიკური კატეგორიები და ეთნიკური ქსელები. იგი მათ საფეხურებს, უფრო კი, მოდელს უწოდებს (საფეხურის ცნების გამოყენებას, ჩანს, იმიტომ ერიდება, რომ ევოლუციური განვითარების მწკრივებად არ მივიჩნიოთ ისინი). მთავარი ისაა, რომ ეთნიკური კატეგორიის დონეზე ერთობას არ ახასიათებს თვითცნობიერება, ეთნიკური ქსელი კი ერთობის ისეთ ფორმად წარმოადგენილი, რომელიც შიდაჯგუფური ერთიანობის თვითშეგნების ჩამოყალიბების პროცესში იმყოფება. ამ მოდელის შემოტანით, სმითი, ფაქტობრივ, პრეეთნიკური ვითარების აღწერისათვის ტერმინოლოგიური ინსტრუმენტარიუმით გვაიარაღებს. ამგვარად, მხედველობაში გვაქვს ერთობები, რომელთაც საერთო წარმოშობის მითი ან არ გააჩნიათ, ან მხოლოდ იწყებენ მის

შექმნას. ამის გამოა, რომ ისინი არტეფაქტებში არ არიან დაფიქსირებულნი. მათ ტერიტორიაც კი არა აქვთ მყარი, რადგან მოძრაობენ. ამიტომაც ისტორიული დაკვირვებისათვის მოუხელთებელი ხდებიან. ანუ ეს კოლექტიური შეჭიდულობის ის მდგომარეობაა, რომლის მოაზრება შეგვიძლია (მეცნიერული აზროვნება დანიშნულებაც ის არის, რომ ფენომენები, რომლებიც უშუალოდ არ გვეძლევა ცდაში, რაციონალური მსჯელობების მეშვეობით შევიმეცნოთ), მაგრამ რომლებსაც ჩვენ ისტორიულ წყაროებში ვერ ვხედავთ, რადგან მათ არ დაუტოვებიათ კვალი არტეფაქტებში თავიანთი კულტურული განზომილებების სისუსტის მიზეზით, ანდა პრინციპულად შეუძლებელი იყო, რომ ამგვარ არტეფაქტებს ჩვენამდე მოეღწიათ. როგორც ითქვა, სმითი თანამედროვე ნაციებს ხანგრძლივი ეთნიკური განვითარების შედეგად მიიჩნევს. ამასთან იგი მიუთითებს, რომ მდგომარეობათა, მოდელთა ცვლილებების მიუხედავად კოლექტიური კულტურული იდენტობანი განგრძობადი და თვითიგივეობრივი რჩება, რადგან ამ ცვლილებებს ყოველთვის გარკვეული პარამეტრების ფარგლებში აქვთ ადგილი და ისინი ძალზე ნელა მიმდინარეობენ. ამის შედეგია, რომ ცვალებადობის მიუხედავად, თაობიდან თაობამდე ერთობის განგრძობადი თვითიგივეობა ნარჩუნდება. ეთნიკური კატეგორიიდან ნაციამდე იდენტობის განვითარების უწყვეტი ხაზის წარმოდგენაც კია შესაძლებელი.

მინდა განვმარტო, თუ რატომაა ჩემთვის ამჯერად ასე აუცილებელი ამ თეორიული პოსტულატების მკითხველისათვის გაცნობა: შეიძლება ქართველის ისტორიის კვლევამ აჩვენოს (როგორც ვნახავთ, ეს მართლაც ასეა), რომ საქართველო-კოლექტივის განვითარების გარკვეულ პერიოდებში კოლექტივისა და მისი ინდივიდუალური წევრის თვითდასახელებანი რამდენადმე სხვა იყო, ვიდრე დღეს. ეს ფაქტი ზემოთქმულის გათვალისწინებით არ იქნება არც მოულოდნელი და არც აღმაშფოთებელი, როგორც ზოგიერთს ამ შესავლის გარეშე შეიძლება მოეჩვენოს, რადგან გასაგები იქნება, რომ ქართული იდენტობა განგრძობადია, და საუკუნეების სიგრძეზე თვითიგივეობრივიც, მაგრამ ეს განგრძობადობა არ ნიშნავს აბსოლუტურ უცვლელობას, პირიქით, ცვლილებებს გულისხმობს.

ფართო საზოგადოებას იდენტობის განგრძობადობა, ჩვეულებრივ, ესმის როგორც აბსოლუტური უცვლელობა. ქართული ერთობის რიგითმა (იგულისხმება არაპროფესიონალმა ეთნიკური და ნაციონალური კვლევების დარგში) წევრმა “დმანისელ ადამიანსაც” კი შეიძლება უწოდოს ქართველი და ამ პერიოდიდან ილაპარაკოს ქართველ ერზე. ამის მიზეზი მარტო ის არაა, რომ ფართო საზოგადოება თეორიულად მოუმზადებელია. მთავარია, რომ ფართო საზოგადოებას ისტორია არ აინტერესებს, როგორც შემეცნების საშუალება, მას იგი ესაჭიროება, როგორც სტიმული შიდა ჯგუფური სოლიდარობის სენტიმენტების აღორძინებისა და შენარჩუნებისათვის, და ამიტომაც მისთვის კოლექტიური იდენტობის განვითარებაში ისეთი ნიუანსი, როგორცაა ცვალებადობა გარკვეული იგივეობის ფარგლებში, სრულიად ზედმეტი დეტალია. ფართო საზოგადოება მიმდებია, სმითის ტერმინი რომ გამოვიყენოთ, მხოლოდ ეთნოისტორიისა, რომელიც გულისხმობს წარსულის ჰეროიკულ ხედვას, მორალურ გაკვეთილებს და არა მეცნიერული ძიებებით მიღებულ მშრალ დასკვნებს. ერთობის წევრთა უმეტესობისათვის, მაგალითად, შეიძლება სულერთი იყოს კოლექტივის აღმნიშვნელ სიტყვად ნათესავი გამოიყენება თუ ერი, ის, რომ ეს განსხვავებული ტერმინები კოლექტივის შეჭიდულობის სხვადასხვა მოდელს წარმოადგენს. ამაში ფართო საზოგადოებას ვერ გავამტყუნებთ, რადგან ისტორია რეალურად არის არა მარტო მეცნიერება, არამედ კოლექტიური იდენტობის მარკერიც.

მიდგომა, რომელიც განგრძობადობას იაზრებს, როგორც აბსოლუტურ უცვლელობას, პრიმორდიალიზმად იწოდება. როგორც მითითებულია, პრიმორდიალიზმი არსებითად თეორიული საფუძვლის არარსებობით არის გამოწვეული. პრობლემას ქმნის არა ის, რომ ფართო საზოგადოებას იდენტობის ისტორიის გააზრებისას პრიმორდიალიზმი ახასიათებს (როგორც ვთქვი, ეს ბუნებრივია), არამედ ის, რომ პრიმორდიალისტთა შორის არიან პროფესიონალი ისტორიკოსებიც (პროფესიონალები, რა თქმა უნდა, უფრო სამეცნიერო რეგალიებით, ვიდრე აზროვნების წესით). ხშირად ამ პატრიოტულად განწყობილ ადამიანებს გულწრფელად სჯერათ, თუ დაამტკიცებენ, რომ უმძველესი დროიდან დღემდე ქართველთა

თვითდასახელება უცვლელია, ყველასათვის (განსაკუთრებით, უცხოელთათვის) უეჭველი გახდება ქართული ნაციონალური იდენტობის განგრძობადობა საუკუნეებში. ეს ნაივური შეხედულებაა. პრიმორდიალიზმი ის მიდგომა არ არის, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია განხორციელდეს საქართველოს ისტორიის კონტექსტუალიზება მსოფლიო ისტორიაში. დასავლელ მკვლევართა უმეტესობის თვალში პრიმორდიალიზმი მოძველებული, უარყოფილი მიდგომაა.

პრიმორდიალისტურ ეთნოისტორიას, ჩვეულებრივ, იზიარებენ ისტორიული პროცესების უშუალო აქტორები – პოლიტიკოსები, ხალხის მასები და არა ამ პროცესების დამკვირვებლები, პროფესიონალები, რომელთათვის მთავარია რეალობის შემეცნება. იდენტობა, ისევე როგორც ყველაფერი სამყაროში აპოკალიფსურ დრომდე, ანუ ისტორიულ ეპოქაში, ცვალებადია და ამ ცვლილებების თვითდასახელებაში ასახვაც ბუნებრივია. სხვათა შორის, პრიმორდიალიზმისაკენ, გარდა თეორიის არქონისა, მარქსისტული სოციოლოგიაც უბიძგებს. თეორიაში მარქსისტები მოდერნისტები არიან, ე.ი. ნაციების წარმოშობას მხოლოდ ინდუსტრიულ ეპოქაში მიიჩნევენ შესაძლებლად, მაგრამ ისტორიული კვლევების პრაქტიკაში თითქმის ყოველთვის პრიმორდიალისტებად გვევლინებიან: ერებზე ისე საუბრობენ, როგორც უძველესი დროდან დღემდე უცვლელ ფენომენებზე. ამ პარადოქსის ასახსნელად და იმის საჩვენებლად თუ რაგვარ თეორიულ ბაზისს გავემიჯნე, შევეცდები მოკლედ შევუდარო ერთმანეთს ეთნოსიმბოლიზმი და საბჭოური სოციოლოგია.

ეთნოსიმბოლისტური მიდგომისაგან ამ უკანასკნელის პირველი განმასხვავებელი ისაა, რომ იგი ეთნიკურობის (წაიკითხე: კოლექტიური კულტურული იდენტობა) კონკრეტულ გამოვლინებებად მიიჩნევს ტომს, ეროვნებას, ერს. ესენი, მარქსისტების მიხედვით, არიან არა წმინდად ეთნიკური ფენომენების აღმნიშვნელი ტერმინები, არამედ მიემართებიან კონკრეტულ სოციალურ-ეკონომიკურ ფორმაციებთან განუყრელად მიკავშირებული ერთობებს. ამის გამო მარქსისტების მიერ ამ კატეგორიების კოლექტიური იდენტობის თვალსაზრისით დახასიათება ბუნდოვანია, არ არის რა გამოკვეთილი მათ შორის სხვაობა. ეს კატეგორიები მიემართება ევოლუციურად შეუქცევად მწკრივებს, ისინი მკაცრად იერარქიულია და ამიტომაც მოუქნელი და მოუხერხებელი რეალური, მუდმივად მდინარე, არასწორხაზობრივი ისტორიული პროცესების აღწერისათვის. ეს სქემა ეთნიკურობის (წაიკითხე: კოლექტიური კულტურული იდენტობა) განგრძობადობასა და უწყვეტობას კი გულისხმობს, მაგრამ ცვლილებას საერთოდ ვერ აფიქსირებს. ცვლილება აქ მხოლოდ სოციალურ ფორმაციას ეხება. აი, ამიტომ არიან ეთნიკურ იდენტობაზე მსჯელობისას მარქსისტი ისტორიკოსები, როგორც წესი, პრიმორდიალისტები. უდიდესი ხარვეზია აგრეთვე ის, რომ ამ სქემას წინარე ეთნიკური მდგომარეობის აღსაწერი ტერმინი საერთოდ არ მოეპოვება. მისი იერარქიულად ყველაზე დაბალი საფეხური – ტომი – არა სმითისეული ეთნიკური კატეგორიის, არამედ გარკვეულად ეთნიკს შესატყვისი ერთობის აღმნიშვნელია. ამის შედეგია ის, რომ მარქსისტ ისტორიკოსებს, მაშინაც, როცა პრეეთნიკურ ეტაპებზე მსჯელობენ, ამ ტერმინით უწევთ ოპერირება და ისტორიულ წყაროებში დაფიქსირებული ეთნიკური ერთობების სახელწოდებებს არამართებულად უსადაგებენ მხოლოდ მოაზრებად პრეეთნიკურ ერთობებს. სამწუხაროდ, ამის თვალსაჩინო მაგალითები უხვად გვაქვს ქართულ სინამდვილეში და ამის მიზეზითაა, რომ თანამედროვე ქართული ისტორიოგრაფიის მიერ წარმოდგენილი ქართველიერის ისტორიის სურათი არსებით კორექტივებს საჭიროებს.

* * *

ქართ-ვ-ელ-ი მორფოლოგიურად სადაურობის აღმნიშვნელი სიტყვაა: ქართ სიტყვის ძირითადი სემანტიკა, რომელსაც დაერთვის მატოპონიმირებელი ვ სუფიქსი, მერე სადაურობის მაწარმოებელი ელ სუფიქსი და ბოლოს ბრუნვის ნიშანი. შუა საუკუნეებში დასტურდება მისი ფონეტიკური ვარიაცია ქართ-უ-ელ-ი . ამ ვარიაციის გაჩენის წარმოშობის მოაზრება სირთულეს არ წარმოადგენს: ადრე უმარცვლო უნი და თანხმოვანი ვინი მკაფიოდ იყო გამოიჯნული. შემდგომში ამ ორ ბგერას შორის ფონემატური ოპოზიცია დასუსტდა და მოიშალა. შედეგად მეტყველებაში ბგერათა ურთიერთმონაცვლეობა დაიწყო, რაც დაწერილობაშიც აისახა. სწორედ ასე, ქართ-უ-ელ-ი-საგან უნდა წარმომდგარიყო ქართ-ველ-ი.^[4]

ქართუ-ელ-ი ქართ-უ-ს მოსახლეს ნიშნავს. მართალია, ქართულ მედიევალურ ისტორიოგრაფიაში ქართ-უ-ი/ქართ-ვ დადასტურებული არ არის, მაგრამ, იგი აღდგება თავად სიტყვა ქართ-უ-ელ-ში. ამასთან, ასე გაფორმებული ტოპონიმი ქართული სინამდვილისათვის უცხო არ არის. მაგალითად, “წმიდა გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში”, გვხვდება ტოპონიმი ნემ-ვ. ^[5] ნემ-ვ, უეჭველია, ნაძვნარს ნიშნავს. ქართ-ვ-ც ანალოგიურად უნდა გავიგოთ როგორც ტერიტორია, რომელზედაც იმყოფებიან ქართ-ებ-ი. არც ქართ-ებ-ი არ მოიხსენიება უძველეს ქართულ ნარატიულ წყაროებში, მაგრამ ამგვარი სიტყვის აღდგენის საშუალებას იძლევა თავად სიტყვა ქართ-უ-ელ-ი და ამაზე უფრო ავთენტური წყარო სხვა რაღა უნდა იყოს.

მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც ვთქვი, ტერმინ ქართ-ვ-ელ-ს ჩემამდე არაერთი სპეციალისტი შეხებია, არავის აღუდგენია მისი საშუალებით ტოპონიმი ქართ-ვ. ამის მიზეზი ისაა, რომ ყველანი

ქართველს ქართლს უკავშირებდნენ, მისგან წარმომდგარად მიიჩნევდნენ. გარკვეულ პერიოდში ისტორიული წყაროებით საქართველოს ისტორიული კუთხის – ქართლის – მცხოვრებს ეწოდებოდა ქართველი (მხოლოდ მოგვიანებით მას ჩაენაცვლა ქართლელი) და, ჩანს, ეს ფაქტიც მოქმედებდა ქვეცნობიერად და ცხადია, ისიც, რომ ზოგი მკვლევარი საერთოდ ვერ ამჩნევდა გრამატიკულ პრობლემას. თუმცა ზოგს, მიუხედავად იმისა, რომ აქ დაბრკოლებას აფიქსირებს, ეს გარემოება ჭეშმარიტების დადგენისაკენ სულაც არ უბიძგებს: დაბრკოლებისათვის გვერდის ავლით, მშვიდად განაგრძობს ქართულის ქართლისაგან წარმომდგარად მიჩნევას და მასზე მსჯელობას, რაც ძალზე სამწუხაროა. სპეციალისტმა არა მარტო უნდა დააფიქსიროს პრობლემის არსებობა, კითხვაც უნდა დასვას ამასთან დაკავშირებით (პროფესიონალიზმი ბოლოსდაბოლოს კითხვების დასმის ხელოვნებაა) და მასზე პასუხის მოძებნას შეეცადოს. ამკარაა, რომ ქართ-უ-ელ-ი ქართ-ლ-ი-საგან არ მომდინარებს. ამ სიტყვებს, მართალია, აქვთ საერთო სეგმენტი ქართ, მაგრამ ქართ-ლ-ში დამატებით გვაქვს ლ სუფიქსი, რომელიც არ არის ქართ-უ-ელ-ში, ხოლო ქართ-უ-ელ-ში გვაქვს უ სუფიქსი, რომელიც არ არის ქართ-ლ-ში. გრამატიკული პროცესი, რომელსაც ამგვარი ცვლილებები შეიძლება გამოეწვიოს, უცნობია. ამიტომ ისმის კითხვა: რატომ არ წარმოდგა ქართ-უ-ელ-ი ქართ-ლ-ისაგან?

იმისათვის, რომ ქართული ქართლისაგან მომდინარეობდეს, დაცული უნდა იყოს ერთი უმთავრესი პირობა: ქართლი ტოპონიმს უნდა წარმოადგენდეს. დღეს, ისევე როგორც ძალიან ხშირად ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ისტორიულ წყაროებში, ეს ტერმინი სწორედ ტოპონიმადაა გაგებული. მაგრამ ეს ვითარება იმას როდი ამტკიცებს, რომ ტერმინს ყოველთვის აღნიშნული მნიშვნელობა ჰქონდა. უძველეს ქართულ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში “წმ. ნინოს არქეტიპულ რედაქციაში (IVს) გვხვდება ფრაზა “ ქუეყანად ქართლისად”: “ ხოლო ამას ქუეყანასა ქართლისასა იყვნეს ორნი მთანი და მათ ზედა ორნი კერპნი, არმაზ და ზადენ”. [6]

მსოფლიო ისტორიამ ანალოგიური სტრუქტურის უამრავი ხორონიმი იცის. მათი შემადგენელი ორი სიტყვიდან ერთ-ერთი უეჭველად არის საზღვრული, რომელიც, როგორც წესი, ტერიტორიის აღმნიშვნელი სიტყვაა, მეორე კი მის მსაზღვრელს წარმოადგენს. მსაზღვრელის საშუალებით ხან მიწის სიმწვანე აღნიშნული, ხან მისი ყინულოვნება, ხან სიწმინდე, ხან სიახლოვე ზღვასთან და ა.შ., ხან კი ისაა განმარტებული თუ ვისი კუთვნილებაა ეს მიწა.

ფრაზაში ქუეყანა ქართლისა პირველი სიტყვა არის საზღვრული და იგი წარმოადგენს ტერიტორიის აღმნიშვნელ სიტყვას. ამიტომ გამორიცხულია, რომ მსაზღვრელიც, ე.ი. ქართლი, ასევე ტერიტორიის აღმნიშვნელი ტერმინი იყოს. ის ნათესაობით ბრუნვაში დგას და მიუთითებს კუთვნილებაზე. აქედან იმ დასკვნის გაკეთება შეიძლება, რომ ქართლი იმ ხალხის სახელია, ვისაც ეკუთვნის ეს ქვეყანა. ამგვარად, პასუხი ეცემა კითხვას თუ რატომ არ წარმოდგება ქართული ქართლისაგან: სადაურობის აღმნიშვნელი სიტყვა (ასეთია ქართული მორფოლოგიურად) არ შეიძლება წარმოებულ იქნეს ეთნონიმიდან (ასეთია ქართლი, როგორც გაირკვა).

ამრიგად, იყო დრო (შეჭიდულობის რაობას ამჯერად მე ვიკვლევ არსობრივად. ისტორიულ კონკრეტულობასთან – საუკუნესთან, გეოგრაფიულ არეალთან – ამ ანალიზის შედეგების დაკავშირება ცალკე პრობლემაა. არც გამოყენებული ისტორიული წყაროების თარიღი ვრცელდება მექანიკურად ტერმინებზე: წყაროებში შეიძლება ძველი ეპოქის ტერმინი იყოს რელიქტურად შემორჩენილი ან, როგორც ეს გარდამავალი ეპოქებისათვის არის დამახასიათებელი, ძველი და ახალი ტერმინები მოცემული იყოს ერთად, რადგან ისინი რეალურადაც თანაარსებობდნენ), იყო ქვეყანა, სახელად ქართვ და მასზე მოსახლე კოლექტივს ეწოდებოდა ქართლი. მაგრამ თუ ქართლი ეთნოტერმინი იყო, რაღა იყო მაშინ ქართული/ქართველი? ამ კითხვას პასუხის გაცემის საშუალებას იგივე ძველი იძლევა. ქართველი აქ გამოყენებულია ეთნიკურად არაქართველთა, კერძოდ, ებრაელთა მიმართ: “ ხოლო სამოსელი იგი ხუდა ქართველთა ჰურიათა”. [7]

ქართული/ ქართველი ნიშნავდა ქართველს (ე.ი. ქართლი-კოლექტივის) მიერ კონტროლირებადი ტერიტორიის მოსახლეს, ეტყობა ზოგჯერ სწორედ არაქართს. ქართლი-კოლექტივის აზროვნება ერთმანეთისაგან მკაფიოდ მიჯნავდა (არა ფიზიკური საზღვრით, არამედ აზრობრივ, და ეს ძალიან მნიშვნელოვანია) საკუთარ ერთობას უცხოთაგან. ეს იყო ქართლი-იდენტობის ექსკლუზიური განვითარების ხანა “საკუთარ” უცხოთა პირისპირ. ქართლი-კოლექტივის მიერ კონტროლირებადი ტერიტორია, რომ პოლიეთნიკური იყო, ამაზე ლეონტი მროველის ცნობა ექვს ენაზე მოლაპარაკე

მოსახლეობის შესახებაც მეტყველებს. ლეონტისაც გააზრებული აქვს ზემოთ აღნიშნული ჩვენ–სხვა საზღვარი და შემოაქვს ქართლი-კოლექტივის ეკვივალენტური ტერმინი – ქართლოსიანი. ქართლოსი ქართლიერთობის საერთო წინაპრის სახელია. იგი ტოპონიმ ქართლიდან კი არ წარმოდგება, როგორც ჰგონიათ ხოლმე, არამედ ეთნონიმ ქართლიდან, საერთო წინაპარი შეიძლება ჯგუფს ჰყავდეს და არა ტერიტორიას (შდრ. “ქართლის ცხოვრება” – აქ კოლექტივის ცხოვრებას ეხება საქმე და არა ტერიტორიის ან გეოგრაფიული რეგიონის). ამკარაა, ლეონტი მროველმაც იცოდა, რომ ქართლი ეთნონიმ იყო, თუმც, უმეტეს შემთხვევაში, ამ სიტყვას იგი, მისი ეპოქის შესატყვისად, ტოპონიმის აზრით ხმარობს.

ამგვარი მსჯელობა წამოჭრის პრობლემას. იგი წარმოიშობა არაქართველ ნაციონალისტთა მხრიდან საქართველოს ისტორიით მანიპულაციებისა და მათ ამ მოქმედებებზე ქართველთა მხრიდან პასუხების მიზეზით. ასე რომ, ეს პრობლემა იმანენტურად მეცნიერული ხასიათის არ არის, ე.ი. არც ჩემი თვალსაზრისის ლოგიკური პრობლემა არაა. მიუხედავად ამისა, მე მაინც საჭიროდ მიმაჩნია მასზე შეჩერება. ზოგიერთ პოლიტიკურულ არაქართველ მეცნიერს ტერმინ ქართველის ასეთი არაერთმნიშვნელოვნება, კერძოდ, ის, რომ იგი უბრალოდ სადაურობის აღმნიშვნელი სიტყვაა არის და ამავე დროს შეიძლება ეთნონიმაც იყოს, აღუძრავს სურვილს, რომ ეს ვითარება ქართული იდენტობის ისტორიაში არაქართველების განსაკუთრებული როლის დასამტკიცებლად გამოიყენოს. ამგვარ მცდელობებს, არამეცნიერული მიზნებით მოტივირებულთ, კონკრეტული მეცნიერული პასუხები ან უკვე გაცემული აქვთ, ანდა მომავალში გაეცემათ. ზოგადად კი უნდა ითქვას: ალბათ, მართლაც, იყო არაერთი არაქართველის პიროვნული დადებითი ღვაწლი ქართული ერთობის კონსოლიდაციაში. მაგრამ ასეთ შემთხვევაში ამ ინდივიდებს უნდა ემოქმედათ უკვე როგორც ამ ერთობაში სრულიად ჩართულთ და გათქვეფილთ, არსებითად როგორც უკვე ქართველთ. როგორც სხვებს, არაქართველებს, ობიექტურად შეეძლოთ გამოეწვიათ ქართული ერთობის შიდა კონსოლიდაცია, ოღონდ სუბიექტურად ეს იქნებოდა მათი მხრიდან დაპირისპირება, შევიწროება, აგრესია (არა მარტო სამხედრო, არამედ კულტურულიც). სხვა იმიტომ არის სხვა, რომ ასე გვექცევა. ვინც ასე არ გვექცევა, ის რეალურად სხვა არც არის.

პოლიტიკურული ისტორიოგრაფიული შემოტყვებისათვის პასუხის გასაცემად, ზოგიერთი ქართველი მეცნიერის აზრით, ასევე საჭიროა წყაროებით მანიპულაცია და იმის მტკიცება, რომ ტერმინი ქართველი ყოველთვის ეთნიკური მნიშვნელობით გამოიყენებოდა. ამის არგუმენტად ზოგჯერ მოიხმობენ წყაროებში დადასტურებულ ფრაზას ნათესავით ქართველი. ბუნებრივია, ვისაც ეს ტერმინი მიემართებოდა, ის ეთნიკურად ქართველად მოიაზრებოდა, ამასთან დაკავშირებით არ შეიძლება იყოს ორი აზრი. მაგრამ, ამავე დროს, ისიც ამკარაა, რომ სიტყვა ქართველისათვის ამგვარი მსაზღვრელის დართვის საჭიროება ცხადყოფს: ქართველი ყოველთვის ეთნოტერმინს არ წარმოადგენდა. ეს ნიუანსი არ უნდა დაიკარგოს, იგი ქართული ერთობის, იდენტობის განვითარების სურათის მეტად საინტერესო შტრიხია. ვფიქრობ, არ არის მართებული ჩვენი ისტორიის გაღარბება იმის გამო, რომ ვერ ვახერხებთ მეცნიერული პასუხი გავცეთ არამეცნიერულ გამოხდომებს და არც, სხვათაშორის, ყალბისმქმნელებთან მათივე მეთოდებით ბრძოლა. ქართველთან დაკავშირებულ საკითხებს მე ქვემოთ კიდევ დავუბრუნდები. ახლა კი ტერმინ ქართლის ანალიზს განვაგრძობ.

ყველა, ვინც კი შეხებია სიტყვა ქართლ-ს, იგი მასში გამოჰყვავს ქართ ძირითად სემანტს და ლ სუფიქსს. [8] მაგრამ არავინ განმარტავს რა ფუნქციისაა ეს სუფიქსი. “ქართ-ლი ხომ არ არის იგივე ქართ-ნ-ი?” ამ კითხვას სვამდა ნ.ბერძენიშვილი. [9] ეს კითხვა მაფიქრებინებს, რომ მკვლევარი არ გამორიცხავდა, რომ ლ სუფიქსი მრავლობითის მაწარმოებელი სუფიქსია. ლ სუფიქსს სიტყვა ქართლში მრავლობითის მაწარმოებლად მიიჩნევდა ს.კაკაბაძეც, თუმც მისი შეხედულება თავად ქართლის შინაარსის შესახებ სულ სხვაა. იგი აქ არა კოლექტივის წევრების სიმრავლეს, არამედ შენობათა სიმრავლეს გულისხმობდა. [10] ასე რომ, ქართლს ს.კაკაბაძეც ტოპონიმად მიიჩნევდა. მაგრამ ამ შემთხვევაში ჩემთვის საინტერესოა ლ სუფიქსის ფუნქციის შესახებ მისი თვალსაზრისი. ნ.ბერძენიშვილის პასუხი დასმულ კითხვაზე, ვფიქრობ, დადებითი უნდა იყოს: ბუნებრივია, რომ კოლექტივის სახელწოდება მრავლობის გაგებას შეიცავდეს. ოღონდაც, ჩემი დაკვირვებით, ლ სუფიქსი ნ სუფიქსის იგივეობრივი არაა, არამედ მრავლობითის სპეციფიკური მაწარმოებელია. სიტყვები, რომლებსაც ეს სუფიქსი მოუდის, არიან, როგორც წესი, ორგვარი შინაარსის: ან აღნიშნავენ განურჩევლად ერთგვაროვანთა კრებულს, ერთობას, რომლის ცალკეულ ელემენტებს ჯგუფისაგან დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არა აქვთ და მათი აღქმა განცალკევებულად არ ხდება (მუმ-ლ-ი, ხომ-ლ-ი, თეს-ლ-ი და ა.შ.); ანდა – არსს, ნივთიერებას, სტიქიას, რომლებიც სუბსტანციურ ერთს

წარმოადგენენ, მთელ სამყაროში განფენილობის მიუხედავად (მად-ლ-ი, ვერცხ-ლ-ი, ცეცხ-ლ-ი და ა.შ.). ის, რომ ასეთ სიტყვებს თანამედროვე ქართულისათვის დამახასიათებელი ებ-იანი მრავლობითი არ ეწარმოებათ, დამატებითი არგუმენტი იმ აზრის სასარგებლოდ, რომ მრავლობითის გაგებას მათში ლ სუფიქსი იძლევა.

ერთობა, რომელსაც მიემართებოდა თვითდასახელება ქართლი, თავს ჰომოგენურ, სუბსტანციურად განუყოფელ სოციალურ ორგანიზმად მოიაზრებდა. ამაზე მეტყველებს სუფიქსი ლ. უკვე საკმაო ხანია ცნობილია და დასავლეთში წარმატებითაც ვითარდება ლინგვისტური კულტუროლოგია – მეცნიერების დარგი, რომელიც ენობრივი მონაცემების მიხედვით სწავლობს ადამიანის მენტალობას, მის მიერ კულტურული კატეგორიების პერცეპციის თავისებურებებს სხვადასხვა გარემოში. ამ მიმართულების თეორიული შედეგების ქართულ მასალაზე გამოყენების საინტერესო ცდებს უკვე ვხვდებით ქართველოლოგიაში. [11] კვლევის ფოკუსში მოხვდა ქართული მეტაფორული ფრაზეოლოგიზმები. სიტყვა ქართლის ანალიზთან დაკავშირებული შემთხვევა კი, როგორც ითქვა, ერთ სუფიქსს შეეხება. მიუხედავად ამისა, მისი საშუალებით ძალიან მნიშვნელოვან ინფორმაციას ვიღებთ. შეჭიდულობის ამგვარი განცდა სისხლით ერთიანობის იდეის საფუძველზე შეიძლება წარმოიშვას. ხალხის მოაზრება ჰომოგენური, სიმრავლის სახით ფსიქოლოგიური უნივერსალია ჩანს: ბერძნული სიტყვა ეთნოსი, როგორც ეს არაერთხელ იყო ხაზგასმული სპეციალურ ლიტერატურაში, არა მარტო ადამიანთა პოპულაციის, არამედ საზოგადოდ ჰომოგენური ერთობის აღმნიშვნელი ტერმინია, იგი მიემართებოდა არა მარტო ხალხებს, არამედ ჩიტების გუნდს, ფუტკრების ნაყარს და ა.შ. [12]

ახლა გასაგები ხდება, თუ რატომ არსებობდა ეთნოტერმინ ქართლის პარალელურად ქართველი, როგორც ქართველის სამყოფელი ტერიტორიის მაცხოვრებლის აღმნიშვნელი ზოგადი ტერმინი. ქართლი-კოლექტივი წარმოადგენდა სისხლის ერთიანობის იდეით გაერთიანებულ ჩაკეტილ ჯგუფს, რომელიც ვითარდებოდა, ასე ვთქვათ, ექსკლუზიურ რეჟიმში. ამ დროს ჩვენ-ჯგუფის ამოცანა იყო შიდაჯგუფური კონსოლიდაცია.

როგორც აღვნიშნე, ამ გამოკვლევაში მე ვერ შევხვები კონკრეტულ ისტორიულ რეალიებს, რადგან ეს სულ სხვა ტიპის და თავისი მოცულობით ძალზე დიდი სამუშაოა, პრინციპში მომავალი ქართული ისტორიოგრაფიის საქმე. მაგრამ მაინც არ შეიძლება აქვე არ ითქვას ზოგიერთი ფაქტის შესახებ. კერძოდ, მინდა მოვახდინო ქართლი-კოლექტივის ანუ ქართი-ერთობის მოდელის სავარაუდო ატრიბუცია სმითის მიერ გამოყოფილი იდენტობის მოდელების მიხედვით. სრულიად აშკარაა, რომ ქართლი-კოლექტივი არ არის არც ეთნიკური კატეგორია, არც ეთნიკური ქსელი, რომ არჩევანი ეთნიკა და ნაციას შორის უნდა გაკეთდეს. ალბათ უფრო ეთნიკურ შეიძლება ლაპარაკი, რადგან აქ ჯგუფის წევრობის საერთო წარმომავლობის პრინციპიც იკვეთება და ჯგუფის ექსკლუზიური განვითარების რეჟიმიც. თუმცა, ასეთი პარამეტრები არც ნაციისათვის არის გამორიცხული.

თანამედროვე ქართული ისტორიოგრაფია ქართს მიიჩნევს ტომად, რომელიც მარქსისტულ სოციოლოგიაში სისხლის ერთობაზე დაფუძნებული ჩვენ-ჯგუფია. მკითხველს ვთხოვ მხედველობიდან არ გამორჩეს განსხვავება: ტომის შემთხვევაში ლაპარაკია მხოლოდ რეალურად სისხლით ერთობაზე, ეთნიკს შემთხვევაში სისხლის ერთიანობის იდეაა მთავარი, რადგან, ითვლება, რომ ერთიანობის ფიქტობრივობის დროსაც ეს იდეა მაკონსოლიდებელი ფაქტორია. რახან ტომი რეალურად არსებულ სისხლისმიერი ერთობას ნიშნავს, იგი, ჩვეულებრივ, ძალზე მცირერიცხოვნად წარმოიდგინება. ამ შემთხვევაში კულტურის განვითარებაც, ბუნებრივია, მხოლოდ უნივერსალიების დონეზე შეგვიძლია ვიგულისხმოთ. აი, ასეთ ერთობად არის მიჩნეული თანამედროვე ქართული ისტორიოგრაფიაში ქართი-ერთობა. მისი ტერიტორიული განსახლების არეალიც შესაბამისად ძალიან ვიწროდ აქვთ ლოკალიზებული: არმაზის მთა და მისი შემოგარენი. და რაოდენ პარადოქსულადაც არ უნდა გვეჩვენებოდეს, ქართველადყოფნის საფუძვლად ამ ერთობისკულტურული და ბიოლოგიური ექსპანსია მიაჩნიათ.

წყაროებიდან სავსებით უსისტემოდ ამოკრებილი მასალებით რაღაც სიებია შედგენილი, მაგალითად: გუგარნი, კახნი, მესხნი, ჯავახნი, შავშნი, ტაოელნი, კლარჯნი, ივერნი, კოლხნი, ზანნი, ლაზნი, მეგრნი, სვანნი. მათ ეწოდებათ ქართველური(?) ტომები ისე, რომ მცდელობაც კი არ არის იმის გარკვევისა, თუ რომელი მოდელის ან რა ტიპის იდენტობებთან გვაქვს საქმე, იქნებ ისინი რეგიონალური იდენტობებია და არა ეთნიკური, იქნებ სხვადასხვა სახელს უკან ერთი და იგივე

იდენტობა იმალემა, ან ერთი და იგივე სახელი არსებითად სხვადასხვა იდენტობას მიემართება. მკვლევრები ამ კითხვებზე პასუხს არ სცემენ, ისინი უბრალოდ არც კი სვამენ მათ, მაგრამ, ცხადია, რომ ეცადათ კიდევ, ვერას გახდებოდნენ, რადგან კოლექტიური კულტურული იდენტობების რაიმე კვალი, რომელთაც ეს სახელები მიესადაგებათ, არტეფაქტებში არ დასტურდება. ეს ე.წ. ტომები პირწმინდად, ასე ვთქვათ, აკადემიური ფანტაზიის ნაყოფია. ნათქვამი უფრო გასაგები, რომ იყოს მივმართოთ კონკრეტულ მაგალითს, ვთქვათ, ე.წ. შავშების ტომს. განა ვინმეს აქვს დაფიქსირებული შავშური იდენტობის რომელიმე მარკერი? ვიცით კი რაიმე შავში-ერთობის წევრთა შიდა შეჭიდულობის და ამ შეჭიდულობათა პერცეპციების შესახებ? როცა დაბეჯითებით ვლაპარაკობთ, რომ არსებობდა რაღაც ერთობა, რომელიც შეესაბამებოდა მარქსისტული სოციოლოგიის კონკრეტულ ეთნიკურ ფორმას, ნუთუ არ მოგვეთხოვება განვმარტოთ რას ვემყარებით? რეალურად არტეფაქტებში ჩვენ ყველგან საქართველოს დასავლეთში, თუ აღმოსავლეთში გვეძლევა მხოლოდ ქართ-ულ-ი კულტურა, მხოლოდ და მხოლოდ ქართი-იდენტობის კვალი. მაგრამ ეს გარემოება ტომთა აბსურდულ სიმრავლეზე არ ათქმევინებთ მკვლევართ უარს. ამის ნაცვლად ისინი საუბრობენ “ტომების” ასიმილაციაზე ქართის ტომის მიერ. როგორც ითქვა, შეჭიდულობის ქართი-დონე არის ჯგუფის განვითარების ექსკლუზიური რეჟიმის მდგომარეობა. ამ დროს პრინციპულად შეუძლებელია ჩანდეს ჯგუფის მიერ გარემოთა აბსორბციის პროცესი. ქართი ის კოლექტივია, რომელიც თავს მიჯნავს სხვათაგან და არა ის კოლექტივი, რომელიც სხვების ჩაყლაპვას (“ქართი ტომოყლაპია” – ეს სახოვანი გამოთქმა ეკუთვნის ქართველ მარქსისტ ისტორიკოსთა შორის ყველაზე ორგინალურად მოაზროვნეს – ნ.ბერძენიშვილს) ესწრაფვის, რადგან ეს ჩაკეტილი ჯგუფისსახელწოდებაა.

ქართიზაციის თეორიის უარყოფის საჭიროება, რაზედაც დღეს დაჟინებით მიუთითებს ზოგი მკვლევარი, სავსებით მართებულია, მაგრამ არასწორია ამის გამო ქართის უარყოფა. ქართველის კოლექტივი ანუ ქართლი ეს იყო ჩვენ-ჯგუფი, რომელიც უკვე, სულ მცირე, ეთნიკს მაინც წარმოადგენდა. მისი კულტურული თვითობა სავსებით იყო გამოკვეთილი. კულტურის უნიკალური პარამეტრების ჩამოყალიბება მანამდე მომხდარი ფაქტი ჩანს, ვიდრე ქართველი ეთნოტერმინად გადაიქცეოდა, რადგან გვაქვს ქართ-ული და არა ქართველ-ური (ეს უკანასკნელი მხოლოდ ბოლო ხანებში მეცნიერული მიზნებით შემოღებული ხელოვნური ტერმინია). საერთოდ მას შემდეგაც რაც ქართლს და ქართს საქართველო და ქართველი ჩაენაცვლა, ქართლი მაინც ინარჩუნებდა (და ინარჩუნებს დღესაც) განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, როგორც მოდგმის, ჯიშის აღმნიშვნელი სიტყვა. საინტერესოა თამარის გარდაცვალების ფაქტთან დაკავშირებით მისი მეორე ისტორიკოსის მიერ ქართლის გამოყენება მთელ ერთობასთან მიმართებით: “მაშინ განვიდეს ყოველნი მწარედ მტირალნი. და თამარ დაიძინა ძილი იგი მართალთა თვესა იანვარსა იწ. და აღივსო მზე ქართლისა”. [13] და ეს მაშინ, როცა არსებობს საქართველო და ვიწრო გეოგრაფიული აზრით გაგებულ ქართლი. სხვათა შორის, აღნიშნული მაგალითი მოჰყავდა ს.ჯანაშიას, იმის საჩვენებლად, რომ ქართლს ფართო მნიშვნელობაც ჰქონდა. ს.ჯანაშია ამ ტერმინს აღნიშნულ კონტექსტშიც კი პოლიტიკური ერთობის აღმნიშვნელ ტერმინად მიიჩნევდა, [14] რაც არამართებულია. სწორედ აქ ჩანს გამოკვეთილად, რომ ქართლი, როგორც მოდგმის აღმნიშვნელი ტერმინი, უპირისპირდება პოლიტიკურად გაგებულ საქართველო-ერთობას. როცა ჩვენ ვამბობთ ქართლის დედა, ცხადია, ქართლში ვგულისხმობთ მთელ მოდგმას და არა მარტოდენ საქართველოს ერთ-ერთი ეთნოგრაფიული კუთხის – ქართლის – მოსახლეობას.

რად თქმა უნდა, ერთობის შეჭიდულობის გააზრებაში უზარმაზარი ცვლილებას წარმოადგენდა ქართველის გადაქცევა ეთნოტერმინად. ზუსტად როდის დაიწყო ეს პროცესი, ძნელი სათქმელია. ყოველ შემთხვევაში, XI საუკუნეში აშკარად გვხვდება ტექსტებში ფრაზა ნათესავით ქართველი. ის, რომ სისხლით ნათესაობის აღმნიშვნელი თვითდასახელების ადგილი დაიკავა მორფოლოგიურად სადაურობის აღმნიშვნელმა სიტყვამ, ერთობის ცხოვრებაში მომხდარ დიდ გარდატეხაზე მიუთითებს: ჩვენ-ჯგუფის წევრობის პრინციპში სიმძიმის ცენტრმა სისხლით ნათესაობის იდეიდან ტერიტორიალური ერთიანობის იდეაზე გადაინაცვლა. სისხლი, ცხადია, სავსებით არ გამოირცხვლა. სახელწოდება ხომ სავსებით არ გადასხვაფერებულა. ქართ სეგმენტი მასში დანარჩუნდა, მაგრამ გააქტიურდა ტერიტორიული პრინციპი. ეს ჩვენ-ჯგუფის სტრატეგიის შეცვლას მოასწავებდა. თუ წინა ეტაპზე მისი კულტურული, თუ ბიოლოგიური დადგინებისათვის აუცილებელი იყო ექსკლუზიური განვითარება, ახლა მას, შინაგანად უკვე სავსებით კონსოლიდებულს, შეეძლო საზღვრების ნაწილობრივი გახსნა მის მიერ (კულტურულად, პოლიტიკურად) კონტროლირებადი სხვა ეთნოსების აბსორბციისათვის. როგორც ცნობილია, ასეთი რამ განვითარების ნაციონალურ ეტაპს ახასიათებს. ნაციონალური კონსოლიდაცია ხშირად ხორციელდება ეთნიკური საზღვრების გადაკვეთით. თუ

აღნიშნული ცვლილებების თარიღი მართლაც XI საუკუნეა, ვითარება ადვილად განსამარტავი ხდება: ამ დროისათვის

მიღწეულია ქართული კულტურის განვითარების მაღალი დონე, მიმდინარეობს გეგმაზომიერი მუშაობა ენის სტანდარტიზებისათვის, არსებობს სავსებით ჩამოყალიბებული ისტორიოგრაფია, ფილოსოფია, არქიტექტურა, ქართული განათლების (“ქართული სწავლა”) სპეციფიკური სისტემა და ა.შ. ყველაფერ ამას კი მეურვეობენ უნიტარული სახელმწიფოს პოლიტიკური ინსტიტუციები. სწორედ ასეთ ხელსაყრელ ვითარებაში ჯგუფს უჩნდება შინაგანი რესურსი განახორციელოს იდენტობის საზღვრების ნაწილობრივ გახსნისა და ჩვენ-ჯგუფის წევრებად სხვების უმტკივნეულოდ მიღების ურთულესი პროცესი.

აღნიშნული მოვლენა ასოციაციას აღძრავს თანამედროვე დასავლურ სპეციალურ ლიტერატურაში სათანადოდ შესწავლილ ფენომენტთან – იდენტობის შენარჩუნებისა და განვითარების მიზნით კულტურული და პოლიტიკური ნაციონალიზმების სტრატეგიულ ურთიერთმონაცვლეობასთან. [15]

ქართლი-კოლექტივი არ იყო ერთობის ექსპანსიური მოდელი, პირიქით, იგი თავს სხვებისაგან მიჯნავდა, საქართველო-კოლექტივი კი სწორედ სხვათა მიღებაზე იყო ორიენტირებული. გარკვეულ პერიოდებში ჩვენ-ჯგუფს, რომელსაც დღეს ქართველი ერი ეწოდება დიახაც ახასიათებდა კულტურული ექსპანსია, მცდელობა ეთნიკური საზღვარი გადაეჭიმა პოლიტიკურ საზღვრებამდე. ამაში არაფერია უჩვეულო (ყველა კოლექტიური კულტურული იდენტობა ასე ვითარდება), მით უმეტეს, დასაძრახი. როცა ამის ძალა შესწევდა, ეს ერთობა სხვებს ისრუტავდა და “ინელებდა” კიდევ ანუ საქართველებდა. ოღონდაც, ქართველიზაციის პროცესი, რომელსაც ქართიზაციის პროცესისაგან განსხვავებით, უდავოდ ჰქონდა ადგილი ჩვენი ისტორიის გარკვეულ ეტაპებზე (აქვს და მომავალშიც ექნება), სწორად უნდა გავიგოთ.

ამისათვის კიდევ ერთხელ უნდა დავუბრუნდეთ ტერმინ ქართველს. როგორც უკვე აღვნიშნე, თანამედროვე ქართველ ისტორიკოსთა შორის ზოგიერთი თვლის, რომ ქართველი ყოველთვის ეთნოტერმინი იყო და მიემართებოდა ზუსტად ისეთივე ერთობას, როგორც დღეს იწოდება ქართველი ერაღ. სხვა მეცნიერთა აზრითაც, ქართველი თავიდანვე ეთნონიმი, ოღონდ მიაჩნიათ, რომ იგი ერთი ეთნოგრაფიული კუთხის წარმომადგენლის სახელწოდებაა. ქართველსა და ქართს შორის ამ მეცნიერთა მიერ, ფაქტობრივ, ტოლობის ნიშანია დასმული. ამიტომ გაქართველებაც არსებითად ქართიზაციის სინონიმად წარმოუდგენიათ. ქართი/ ქართველების ანუ კონკრეტული ეთნოგრაფიული კუთხის მკვიდრთა ექსპანსიის შედეგად სხვები, მაგალითად, კახთა, ჰერთა, მეგრთა და ა.შ ტომები, ამ თვალსაზრისის მომხრეთა შეხედულებით, ქართველები ხდებიან. ამის შედეგად X საუკუნისათვის ყალიბდება ქართველი ერი. ამგვარად, ქართველი ეთნოგრაფიული კუთხის მკვიდრის სახელწოდებიდან გადაიქცევა ფართო ერთობის წევრის სახელწოდებად. ე.ი. ქართველი ერი (ნაცია) – კულტურულ პოლიტიკური ვრცელი ერთობა – აღმოცენებულა სისხლით ერთიანობაზე დამყარებული ერთობების საფუძველზე. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ერთობას ერს უწოდებენ, რაც პირველ რიგში კულტურულად ჰომოგენურ პოპულაციას გულისხმობს, ამ მკვლევრებს სულაც არ ჰგონიათ ქართველი ერი ჰომოგენური. ისინი ფიქრობენ, რომ მასში მკაფიოდ განირჩევა აღნიშნული მცირერიცხოვანი პირველყოფილი ერთობების – ტომების – კონტურები. თანამედროვე მკვლევართა ეს არამეცნიერული, თვალსაზრისები წინა თაობის ქართველ ისტორიკოსთა შეხედულებებიდან იღებენ სათავეს, ოღონდ ისინი კიდევ უფრო არათანამიმდევრული და დაუხვეწავია, თავად მარქსისტული სოციოლოგიის თვალსაზრისითაც კი, რადგან პირველი ქართველი მარქსისტი ისტორიკოსების თანამედროვე მიმდევრები, როგორც ყოველგვარი თეორიისადმი ნიჰილისტურად განწყობილი მკვლევრები, ჩვეულებრივ, ძალიან ცუდი მარქსისტებიც არიან. ამიტომ, თუმც ხშირად წინამორბედთა ნააზრევით იკვებებიან, მათი შეხედულებების გაუარესებულ ვერსიებს გვთავაზობენ.

ნ.ბერძენიშვილმა შენიშნა, რომ ფეოდალურ ქვეყანაში არსებული სოციალურეკონომიკური ერთეულები აბსოლუტურად ძველ ტომებს არ ემთხვეოდნენ. მიუხედავად ამისა, მკვლევარს მაინც მიაჩნდა, რომ ეს ერთეულები რაღაცნაირად იმეორებდნენ ძველ ტომებს, და ანალიზით შეიძლებოდა ამ ტომებამდე მისვლა. მაგალითად, ნ.ბერძენიშვილი მიუთითებდა, რომ ფეოდალური ეპოქის ჰერეთი, ადმინისტრაციულ-ეკონომიკური ერთეული, ძველი ტომობრივი ჰერეთი აღარ იყო, მაგრამ თვლიდა, რომ იყო ძველი ჰერეთიც და რომ ახალი ჰერეთი როგორღაც იმეორებდა ამ ძველ ეთნიკურ ჰერეთს. აი, აქ იყო მისი შეცდომა. ჰერეთი მხოლოდ ახალი დროის რეალობა იყო და მხოლოდ

რეგიონალური იდენტობა. კოლექტიური კულტურული იდენტობის სიბრტყე კი სულ სხვა იყო. შესაბამის დაყოფაში ჰერეთი არ არსებობდა: ჰერული იდენტობა იყო რეგიონალური და არა ეთნიკური. ეს შეცდომა ისეთ დაკვირვებულ მოაზროვნეს, როგორც იყო ნ.ბერძენიშვილი, ცხადია, არ მოუვიდოდა, რომ არა მარქსისტული სოციოლოგიური პოსტულატები, რომელთაც იმ ეპოქაში ალტერნატივა არ მოეპოვებოდათ. როგორც ითქვა, ტომი, ეროვნება, ერი არიან არა წმინდად ეთნიკური (როგორც ითქვა, ასე აღნიშნავდნენ საბჭოთა მარქსისტები კოლექტიურ კულტურულ იდენტობას), არამედ ეთნო-სოციალური ერთობები, მიკავშირებულნი ფორმაციებთან. ამიტომ მარქსისტი ისტორიკოსები ხედავდნენ სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, და ვერ ხედავდნენ წმინდა ეთნიკურ განვითარებას. ნ.ბერძენიშვილს მკაფიო წარმოდგენა ჰქონდა ჰერეთზე სოციალურ-ეკონომიკური თვალსაზრისით, მაგრამ მეთოდოლოგიის მიზეზით მისთვის არსებითად მიუწვდომელი იყო, თუ რას ნიშნავდა ეს ერთობა კოლექტიურ კულტურულ იდენტობათა სიბრტყეში. ამიტომაც წარმოიდგინა რეგიონალური იდენტობა ეთნიკურ იდენტობად. ამის შედეგად კი მივიღეთ ისეთი აბსურდული კონცეფცია, როგორცაა ტომებად დაყოფილი ქართველი ერის არსებობა! ქართველის ეთნოტერმინად გააზრების შემდეგ, როცა ქართულ სინამდვილეში ფეოდალური რეგიონალიზმი ვითარდება ჯერ უნიტარული სახელმწიფოს შემადგენელი ეკონომიკურ-ადმინისტრაციული, ხოლო შემდეგ კი დამოუკიდებელი პოლიტიკური ერთეულების სახით, ტერმინი ქართველი კოლექტიურ კულტურულ იდენტობაზე დაფუძნებული ერთობის ინდივიდუალური წევრის თვითდასახელების პარალელურად რეგიონალურ იდენტობაზე დაფუძნებული ერთობის ინდივიდუალური წევრის თვითდასახელებასაც წარმოადგენს. მხოლოდ XIX საუკუნიდან იქცევა ეს ტერმინი ექსკლუზიურად კოლექტიური კულტურული იდენტობის საფუძველზე აღმოცენებული ერთობის ინდივიდუალური წევრის თვითდასახელებად. რეგიონალური იდენტობის საფუძველზე აღმოცენებული ერთობის ინდივიდუალური წევრის სახელწოდებად კი მანამდე სრულიად უცნობი ტერმინი ქართული მკვიდრდება. და ეს ასეა დღემდე. როგორი იქნება ვითარება მომავალში, ამის განჭვრეტა ძნელია. პრინციპში ეს არც არის ისტორიკოსის საქმე. ამიტომ მე კვლავ წარსულს, კერძოდ კი, სიტყვა ქართლს მივუბრუნდები.

როგორც ითქვა, ქართლში ლ მრავლობითის მაწარმოებელი სუფიქსია. რჩება ქართ სეგმენტი. აღნიშნული სიტყვის ფუძედ სწორედ ეს სეგმენტია მიჩნეული. როგორც ცნობილია, ეთნონიმებსა და ტოპონიმებში ხშირად მრავლობითის რამდენიმე მაწარმოებელს ერთდროულად ვხდებით: დროთა განმავლობაში მრავლობის გაგება იკარგება და საჭირო ხდება მისი თავიდან წარმოება. ასეთ შემთხვევაში მხოლოდ ბოლო ნიშანი “მუშაობს”, ადრინდელი კი უკვე სახელის ფუძეს არიან შეზრდილნი. ამის თვალსაჩინო მაგალითია სიტყვა მუხნ-არ-ი. კრებითობის მაწარმოებელი სუფიქსი არ დართული აქვს უკვე მრავლობითში დასმულ მუხნ-ის. ამიტომ შესაძლებლად მიმაჩნია, რომ ქართ სეგმენტში თ არ იყოს ფუძისეული და დასაშვები იყოს მისი, როგორც სუფიქსის, გამოყოფა. ეს სუფიქსი ხშირად გვხვდება კოლექტივის აღმნიშვნელ სახელებთან, კერძოდ, გვარსახელებთან. იგი მოცემული კოლექტივისადმი ინდივიდის მიკუთვნებულობას აჩვენებს, რამდენადაც არის ნართანიათი მრავლობითის ნათესაობითი ბრუნვის ნიშანი. ამ გაგებით ქართ-ქართ-ი კოლექტივის წევრს უდრის. ქართ ფარნავაზი, მაგალითად, შეიძლება გავიგოთ, როგორც ქართნი იდენტობის მქონე პიროვნება.

ქართნი-ერთობა ქართლი-ერთობის წინარე საფეხური უნდა იყოს. მართალია, ერთობის წევრის სახელწოდება ორივეში ერთი და იგივეა, მაგრამ მათი შეჭიდულობის რაობის პერცეპცია რამდენადმე განსხვავებული ჩანს. თუ პირველ შემთხვევაში აქცენტირებულია წევრის კუთვნილება ერთობისადმი, მეორე შემთხვევაში წინ არის წამოწეული ამ წევრთა სრული იგივეობრიობის ფაქტი ანუ ერთობის შინაგანი ჰომოგენურობა. ქართნი-ერთობის კოლექტიურ კულტურულ იდენტობათა მოდელებთან მიმართების გამოსარკვევად დიდ სამსახურს გაგვიწევს ის ფაქტი, რომ ქართ და კოლხ არსებითად ერთი და იგივე სიტყვებია. ვფიქრობ, ჩემი მოსაზრება სპეციალისტი მკითხველისათვის დეტალურ განმარტებას არ საჭიროებს, მაგრამ სრული სიცხადისათვის მას მაინც მოვიხმობ. ამ სიტყვების ფუძეები, კერძოდ, ქართ და კოლ ფონეტიკური ვარიაციებია: ქ და კ სამეტყველო აპარატში წარმოების მიხედვით იდენტური (უკანა სასისმიერი ხშულ-მსკდომი), ე.ი. ჰომოგენური და ჰომორგანული ბგერებია და მათი ურთიერთმონაცვლეობა განპირობებულია ობიექტური ანატომიურფიზიოლოგიური, აკუსტიკური მოცემულობებით. იგივე ითქმის სონორი თანხმოვნების ალვეოლარი რ და ლატერალი ლ და ა და ო ხმოვნების შესახებაც, რომლებიც ერთმანეთს ენაცვლებიან მრავალ ენაში, მათ შორის, ქართულშიც. რაც შეეხება ხ სუფიქსს, რომელიც დასტურდება კოლ-ხ-ში, იგი კუთვნილების სუფიქსია, კოლექტივის წევრობის მაჩვენებელი (ამის თაობაზე თავის დროზე

სამართლიანად მიუთითა ი.ჯავახიშვილმა, შემდგომ კი ეს აზრი გაიზიარა უკლებლივ ყველა მკვლევარმა, ვინც ანალოგიური შედგენილობის სიტყვების საკითხს შეხებია: გ.მელიქიშვილმა, ნ.ხაზარაძემ, ბ.გიგინიშვილმა და სხვებმა). ანუ ფუნქციურად იგი თ სუფიქსის ფარდია: კოლხ ფარნავაზი ნიშნავს კოლნი-ერთობის წევრ ფარნავაზს.

მგვარად, ქარნი-ერთობის ატრიბუციის, მისი ისტორიულ რეალებთან, კონკრეტულ არტეფაქტებთან დაკავშირებისათვის ფართო პერსპექტივა იშლება, მაგრამ, როგორც ვთქვი, ეს მომავლის საქმეა.

რადგან შესაძლებელია, რომ სიტყვებში მრავლობითის რამდენიმე ნიშანი ერთდროულად დადასტურდეს, ქარ სეგმენტი, რომელიც გამოიყოფა ქარ-ნ-ში, შეიძლება თავადაც არ არის დაუშლელი და არ წარმოადგენს უკვე ნახსენები კრებითობის მაწარმოებელი სუფიქსს. საფიქრებელია, რომ ქარნი-ერთობის წინარე ხანაში არსებობდა ქარ-ი-ერთობა, რომლის წევრების სახელწოდება, სულ ერთი, ქ ასოთი ამოიწურებდა. აღნიშნული ფაქტის გარდა ერთობის კვალი წყაროებში არ ჩანს, თუმცა ეს კია, რომ შესაბამისი ძირისა და ფუძის მქონე ტოპონიმები ფართოდ არის გავრცელებული ისტორიული საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. ამის გათვალისწინებით საფიქრებელია, რომ საქმე გვაქვს ეთნიკურ კატეგორიასთან, უფრო კი – ეთნიკურ ქსელთან.

ასე გამოიყურება ქართული იდენტობის მთავარი მარკერის – თვითდასახელების – ისტორია ეთნოსიმბოლისტური პარადიგმის ფონზე. ამ ისტორიაში ქართველადყოფნის ყოველი საიდუმლოა დამარხული.

-
1. A.D.Smith. The Ethnic Origins of Nations, New York: Blackwell, 1987, p.23.
 2. ე.დ.სმითი. ნაციონალიზმი. თეორია, იდეოლოგია, ისტორია. თარგმანი ინგლისურიდან მარიამხარტიშვილისა. ქართული ტექსტის რედაქტორი რუსუდან ამირეჯიბი–მაღენი. თბილისი: ქართულიენის საერთაშორისო ცენტრი, 2004, გვ.36.
 - 3.Современные этнические процессы в СССР (2-ое изд.). Отв. Ред. Ю.Б. Бромлей Москва: Наука, 1977.
 4. ვ და უ-ბრჯგუ ფონემების ურთიერთმონაცვლეობის და მათი შესატყვისი გრაფემების შესახებ მსჯელობისათვის და სპეციალური ლიტერატურისათვის იხ. ზ.სარჯველაძე. ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის შესავალი. თბილისი: განათლება, 1984, გვ.291–294.
 5. ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი I. გამოსცა ავტორთა კოლექტივმა ი.აბულაძის რედაქციით, თბილისი: მეცნიერება, 1963, გვ.27912,24.
 6. ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ.125.
 7. ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ.129.
 - 8.იხ. მაგალითად, ჰ.ფენრიხი, ზ.სარჯველაძე. ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი (მეორე შევსებული გამოცემა). თბილისი: სულხან საბა ორბელიანის სახ. თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2000, გვ.486
 - 9.იხ. საქართველოს ისტორიის საკითხები. მასალები საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიისათვის (მეორე გამოცემა), თბილისი: მეცნიერება, 1990, გვ.88; შდრ., აგრეთვე, გვ.244.
 10. იხ. მისი ქართული სახელმწიფოებრიობის გენეზისის საკითხები, საისტორიო მოამბე, წ. I, ტფილისი, 1924, გვ.5–7. ვიმოწმებ ე.ხინთიბიძის წიგნის მიხედვით: ქართველთა სახელწოდებები და მათი ეტიმოლოგია. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1998, გვ.32.
 11. იხ. რ.ამირეჯიბის წერილები ჟურნალში “ენათმეცნიერების საკითხები” შემდეგ გამოშვებებში: N1 (1999), N4 (1999), N2 (2003), 2 (2004), 2 (2005) და კრებულში “ოსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის მეცნიერთა შრომები” 9 (2005).
 - 12.Ethnicity. Edited by J.Hutchinson and A.D.Smith. Oxford New York: Oxford University Press, 1996, p.4.
 13. ქართლის ცხოვრება. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს.ყაუხჩიშვილის მიერ. თბილისი: საბჭოთა საქართველო, 1959, II, გვ.1462.
 - 14.იხ. მისი: ქართველი ერის წარმოშობის შესახებ. შრომები, VI, თბილისი: მეცნიერება, 1988, გვ.180.
 - 15.“პრაქტიკაში ნაციონალიზმის კულტურული და პოლიტიკური ფორმები ხშირად ენაცვლება ერთმანეთს და შეიძლება ნაციონალისტები მათ შორის მერყეობდნენ. თუ პოლიტიკური ნაციონალიზმი თავის მიზნებისაკენ მიმავალ გზაზე ბორძიკობს, კულტურულ ნაციონალიზმს შეუძლია გაჩენილი ბზარი ერთობის კოლექტიური კულტურული რესურსების განმტკიცებით ამოავსოს; ხოლო, როცა მისი ძალა სუსტდება, ასპარეზზე ნაციონალიზმის პოლიტიკური მოძრაობა გამოდის.
- მამასადაძე, ნაციონალიზმი არ შეიძლება პოლიტიკური ან რომელიმე სხვა სფეროს ტყვეობაში აღმოჩნდეს; პოლიტიკის კულტურასთან ან ეთნიკურობასთან ამგვარი დაპირისპირება არ გვადლევს საშუალებას ღრმად ჩავწვდეთ ისეთ კომპლექსურ ფენომენებს, როგორცაა ნაციები და

ნაციონალიზმი”. იხ.სმითის დასახელებული წიგნის ქართული თარგმანი, გვ.117. თავად სმითი თავის ამ თვალსაზრისის წყაროდ უთითებს ჯ.ჰათჩინსონის გამოკვლევას.

Mary Chkhartishvili

Proper Name as a Marker of Georgian Identity

The most important among the kaleidoscope of human identities from the perspective of societal development are collective cultural identities.

There might be distinguished several forms of them, namely ethnic category, ethnic network, *ethnie* and nation.

The first one represents solely imagined, in artifacts practically unfixed (for its flexibility) form, while others, especially the last ones, are historically well documented. Collective cultural identities are delimited by certain set of markers. Collective proper name represents one of the most principal identity marker.

The paper deals with self-designation of modern Georgians *Kartveli* in which according to the author can be traced all states experienced by Georgian identity in its long way of development. It is shown that Georgian identity gradually had passed above-listed forms of collective cultural identities, as evolutionary stages.

Thus, the fact of continuity of Georgian identity during millennia finds its reflection in collective proper name of Georgian in-group.
